

(publ. i *Ottar* - boktidningen om sexualitet samlevnad samhälle Nr 3/1988)

Kärlekens språk

En analys

AV JENS ALLWOOD¹

"Det är, åtminstone i de bästa faserna, frågan om en så total och öppen kommunikation som möjligt. Alla sinnen, inte bara syn och hörsel, utan även känsel, lukt och smak kan vara inblandade. Den förmåga kärlekens språk har att skapa gemenskap och gemensam förståelse, innebär inte att kärleksfull kommunikation är total eller att den upplöser individuell identitet. Men det innebär att den är en av de kommunikationstyper (kanske den enda) som åtminstone kan få oss i närheten av sådana känslor.

Ett klassiskt men förhoppningsvis ändå upplysande sätt att närma sig ett ämne som kärlekens språk kan vara att först försöka klargöra för sig vad man menar med "språk". Därefter klargör man för sig vad man menar med "kärlek" och sist försöker man komma till insikt om vad "kärlekens språk" skulle kunna vara.

Kommunikation och förståelse

Ett begrepp som är nära relaterat till "språk" är "kommunikation". Kommunikation sägs ofta innebära överföring av information från en människa till en annan. Detta är emellertid lite vilseledande eftersom kommunikation inte bara rör sig om att överföra information, utan också om att hos en annan människa på ett nytt sätt aktivera redan lagrad information. Förhoppningsvis kan detta påstående klarläggas något genom att vi vid sidan av begreppet kommunikation inför begreppet "förståelse" i diskussionen.

Att förstå något, t.ex. en gest, ett yttrande eller en bild, innebär inte bara att man blir medveten om och uppmärksammar detta något utan framför allt innebär det att man på ett meningsfullt sätt lyckas koppla ihop vad man uppfattat med redan lagrade kunskaper, uppfattningar känslor och värderingar. jag kan alltså mycket väl uppfatta en gest från en annan människa, t.ex. en vaggande huvudrörelse, utan att förstå dess innebörd, d.v.s. utan att kunna koppla ihop den med annan

¹ Jens Allwood är professor i lingvistik vid Göteborgs universitet.

information som jag har lagrad. Det är detta som är bakgrunden till det ibland framförda hermeneutiska slagordet "förståelse kräver föreförståelse".

Om vi nu återvänder till kommunikation kan vi säga att visserligen är en del av syftet med kommunikation att överföra information men en annan kanske viktigare del är att genom denna överföring aktivera en förståelseprocess som konstruktivt relaterar redan lagrade känslor och föreställningar till mottagen information. Ett exempel med anknytning till kärlekens språk skulle kunna vara följande. Om Pelle vill träffa Lisa på tu man hand och intresset är ömsesidigt kan mycket uttryckas genom att säga: "*Ska vi ta och äta en bit mat tillsammans*" och att svara: "*Ja det gör vi*". Genom att båda parter aktivt tolkar vad som sägs byggs en ömsesidig förståelse upp.

Det är viktigt att här påpeka att både sändandet och mottagandet - (förståelsen av information) kan äga rum med varierande grad av medvetenhet. jag märker knappast att mina pupiller förstoras därför att jag blir intresserad av dig. Du märker det knappast heller medvetet men du blir ändå påverkad. Kommunikation kan trots att den äger rum på låg medvetenhets- och avsiktlighetsnivå få starka och påtagliga effekter på dem som kommunicerar.

Språket: gester tonfall, ord och fraser

Vi är nu mogna för några ord om begreppet "språk". Ett språk skulle kunna sägas vara ett förråd av uttrycksmedel som genom att vara systematiskt förbundna med vissa typer av innehåll utgör det viktigaste hjälpmedlet för kommunikation och aktivering av förståelse. Genom att uttrycka något språkligt kan vi med hjälp av det innehåll vi uttrycker aktivera ytterligare förståelse hos den vi kommunicerar med. Men precis som ovan sagts gäller fortfarande att förståelsen hos den andre av vad vi uttryckt, i normalfallet, går långt utöver innehållet i de språkliga uttrycken.

Vilka är då våra viktigaste språkliga uttrycksmedel? ja, om vi talar med varandra direkt ansikte mot ansikte kan man urskilja följande fyra uttrycksdimensioner:

- (i) den kroppsliga; d.v.s. gester, minspel, huvudrörelser kroppsrörelser, kroppskontakt och variationer i rumsligt avstånd
- (ii) den ljudmässiga; d.v.s. skiftningar i tonfall, rytm, emfas etc.
- (iii) den ordmässiga; d.v.s. vilka ord och fraser väljer vi att använda
- (iv) den grammatiska; d.v.s hur väljer vi att sätta ihop orden i olika konstruktioner

Om vi skriver till varandra faller de två första dimensionerna bort och de två senare återstår men i tillägg får vi vissa möjligheter att införa vissa grafiska effekter genom att utnyttja svärtningsgrad, storlekar på bokstäver, typsnitt etc.

Kärlekens språk

I den fortsatta diskussionen kommer jag i det stora hela att utgå från några av de fenomen som idealiskt sett präglar initial kärlek (förälskelse) mellan vuxen västerländsk man och kvinna. Jag gör detta dels därför att jag tror att det är den typ av kärlek vi i vår kultur mest har reflekterat över och dels för att en del av kärlekens fenomen troligen framträder i sin tydligaste förm där. Ett annat skäl är att de fortsatta och senare stadierna av ett kärleksförhållande kan uppvisa mycket stor variation och därför är svåra att beskriva och diskutera på ett generellt sätt.

Om vi alltså fokuserar på kärlek mellan vuxen man och kvinna kan man urskilja några psykologiska drag som brukar vara förenade med kärlek t.ex.: stark förtjusning, åtrå, omtanke, innerlighet, ömhet, vilja att umgås, vilja till uppoffring, tendens att tolka allt till det bästa relationen mellan parterna brukar vara jämlik (i betydelse att parterna inte utnyttjar varandra), kännetecknas av tillit och ofta av ömsesidiga förpliktelser och uppoffringar.

Motsatser till kärlek i vår kultur är å ena sidan **hat** och å andra sidan **likgiltighet**. Skillnaden mellan hat och likgiltighet är kanske att den som hatar fortfarande väldigt mycket bryr sig om den andre medan detta inte gäller när man är likgiltig. Hat och ilska kan därför komma att växla med kärlek i vissa typer av kärleksförhållanden.

Ett ganska naturligt sätt att komma åt kärlekens språk blir med ledning av ovanstående att tänka efter hur vi uttrycker och förstår sådana psykologiska hållningar som förtjusning, ömhet, åtrå, omtanke och vilja till uppoffring, och hur vi uttrycker, förstår och vidmakthåller sådana relationer som medför jämlikhet och ömsesidiga uppoffringar.

Kroppssignaler viktigare än ord

Hur ser alltså vår kropp ut när vi känner förtjusning, ömhet och åtrå. Är det t.ex. riktigt att pupillerna blir större, kinderna blir röda och läpparna blir glansiga? Tyvärr saknas det här i det stora hela systematisk forskning. Detsamma gäller om vi vill veta hur vi ljudmässigt modulerar vår röst när vi känner oss kärleksfulla. Trots avsaknaden av systematisk information kan väl emellertid de flesta av oss på grundval av observationer av sig själva eller andra i kärlekssituationer konstatera att fenomen av den omnämnda typen förekommer. Vi kan också vara rätt så säkra på att de ofta inte är särskilt avsiktliga eller medvetna men att de trots detta i hög grad påverkar oss och t.o.m. förstås. Ibland förekommer naturligtvis missförstånd och kanske, mera tragiskt, obesvarad kärlek. Men i det stora hela fungerar kärlekens språk bra med ganska omedvetna och oavsiktliga signaler åtminstone i kärlekens initiala faser. En sak är säker, kroppssignaler är oerhört viktiga för kärlek. Detta gäller både medvetna signaler med hjälp av beröring som klappar, kyssar, omfamningar och kramar och mera omedvetna visuella signaler.

Ord och grammatik ger också ett intressant och viktigt bidrag till kärlekens språk. Många människor använder uttryck som **vara kär, älska, tycka om, gilla och hålla av**. Men inte alla. Ord och grammatik är troligen inte fika konstanta hjälpmedel för kärleken som kroppsrörelser och röstmodulering.

Troligen finns det skillnader i preferenser för typ av kärleksspråk mellan olika kategorier av människor t.ex. mellan könen. I vår kultur kanske män är mer mottagliga för kärlekslust, särskilt åtrå, uttryckt med kropp och röst än för kärlek uttryckt med ord. Möjligen är förhållandet det omvända för kvinnor. Det kan i detta sammanhang vara intressant att reflektera över vad vi brukar betrakta som förföriskt hos kvinnor respektive män.

Kärlek - både hinder och stöd för förståelse

Så några ord om förståelse. Ett av de fenomen som uppträder vid förälskelse är att alla den tänkta kärlekspartnerns göranden och låtanden tolkas till det bästa. Personen framstår i "rosenröd dager". Känslor av ömhet och entusiasm aktiveras ständigt i förståelseprocessen och leder till att man tolkar om och bortser från egenskaper hos den andre som, i en eventuell senare hatfas, istället blåsas upp och tolkas oproportionerligt negativt.

Detta fenomen utgör både ett hinder och stöd för kommunikation när man älskar någon. Det utgör ett stöd eftersom man, när man känner sig, som uttrycket lyder, - "förstådd" - d.v.s. positivt bemött, öppnar sig mer och kan tala om saker som man kanske annars skulle vara rädd att tala om. Kärleken blir ett stöd för en ökande sfär av samförstånd.

Men kärleken utgör ofta samtidigt ett visst hinder för klarsyn. Eftersom den andra personens beteende hela tiden kopplats ihop med egna positiva attityder har man kanske filtrerat bort negativ information och därför fått en förvrängd bild av verkligheten.

Detta kan bli ett hinder för förståelse när parterna börjar uppmärksamma varandras negativa drag eftersom det då kan leda till en överreaktion i negativ riktning. För att tala metaforiskt kan man säga att tolkningens grundton övergår från rosenrött till svart. De omnämnda problemen förvärras ofta om de människor det gäller har mycket olika bakgrund t.ex. om de har olika utbildning, om det finns en mycket stor åldersskillnad mellan dem eller om de har olika politisk, religiös eller kulturell bakgrund. Så länge en förälskelse finns kan man bortse från dessa skillnader men när den svalnar dyker skillnaderna upp i förstärkt form och kan om det vill sig illa bli ett mycket svårforcerat hinder för fortsatt kommunikation.

Men starka känslor är inte de enda sätten på vilka underförstådda faktorer kan påverka kärlekens språk. Som vi sett ovan aktualiseras information i kommunikation ofta genom att underförstås, d.v.s. genom att man aktiverar redan lagrad information hos en mottagare. Problem kan då uppstå när denna aktivering inte lyckas. Den omtanke och ömhet jag menat att uttrycka genom att t.ex. säga **ta nu på dig något varmt** upplevs istället som tjat och kontroll. Det är troligt att vad som underförstås i ett kärleksförhållande förändras allt eftersom man befinner sig i ett tidigt, fortsatt eller sent stadium av ett förhållande. De unga tar annorlunda saker för givna än det gamla paret som varit gifta i 50 år.

Funktion: att skapa gemenskap

Slutligen några ord om den funktion som fylles av kärlekens språk. Det är, åtminstone i de bästa faserna, frågan om en så total och öppen kommunikation som möjligt. Alla sinnen, inte bara syn och hörsel, utan även känsel, lukt och smak kan vara inblandade. Dessa upplevelser leder ofta till ett lyckorus eftersom negativa faktorer sopas under mattan. Detta leder i sin tur ofta till att mycket starka sociala band av ömsesidiga uppoffringar och förpliktelser etableras mellan parterna. Kärlekens språk har alltså en viktig roll för att åstadkomma starka sociala mikrogrupper, t.ex. älskande par och familjen.

Kanske kan det också spela en roll för större grupper om vi kommer in på hur sådana fenomen som "kärleken till mänskligheten" kan manifesteras, t.ex. i ideella organisationer av olika slag (religiösa, politiska etc).

Den förmåga kärlekens språk har att skapa gemenskap och gemensam förståelse innebär inte att kärleksfull kommunikation är total eller att den upplöser individuell identitet. Men det innebär att den är en av de kommunikationstyper (kanske den enda) som åtminstone kan få oss i närheten av sådana känslor.